

ביאורים

הרב קוק עוסק כאן בשלושה דברים מצערים העוסקים בענייני החטא והתשובה.

הראשון הוא רגשי התעלות הבאים יחד עם עצבות. לעתים האדם מרגיש נטייה לקודש, אולם הוא יודע שאם ילך אחרי נטייה זו, הדבר יגרום לו עצבות. הרב קוק מבאר שדווקא רגשי הקדושה הבאים יחד עם שמחה הם הגדולים יותר מכולם, ולכן פעמים האדם צריך להסתיח דעתו מרגשי קודש שכאלה ולהתעלות דווקא בשמחה. כמובן, אין כוונת הרב קוק שהאדם יוותר על קיום מצוות או יעבור עברה מחשש שהדבר יגרום לו עצבות, שהרי לא הותרו לאדם דברים אלו.

השני, מצוי אצל אדם שנטייתו הרוחנית חזקה ואילו הנטיות הגשמיות חזקות פחות. אדם כזה עלול להיכשל יותר ולמעוד כד אשר עולמו הרוחני נפגש בחיי החומר, כיוון שהוא מוכשר פחות להתמודדות בעולם גשמי. במצב זה, האדם צריך לעבוד ולחבר את עולמו הרוחני לעולם המעשי. אחת הדרכים הטובות לעשות זאת היא באמצעות עיסוק בצדיקה המעשיים של התורה.

השלישי, הוא פחד הנובע מירידות, שחווה האדם, שהגורם להן הוא חולשה גופנית. אדם שגופו חלש או חולה, עלול להימנע מלעשות מעשים טובים או לעשות חטאים. אולם על האדם להשתחרר מפחד זה, להבין שהקב"ה מוחל על מעשה שקרה לאדם באונס, לשוב בתשובה על מה שהיה, להתאמץ להמשיך לעלות מעלה מעלה, ולעבוד את ה' ללא מורא ומתוך צלילות הדעת.

לעתים חולשה גופנית זו גורמת לכך שהאדם מתאמץ לתקן את מעשיו ואינו מצליח. ומכיוון ששורש הבעיה היא בחולשה הגופנית, על האדם לחזק את גופו לצורך תיקונה. בדומה לכך, לעתים חוסר הצלחה בתיקון המעשים, נובע מחוסר ידע או מחוסר ניסיון בענייני העולם ובענייני החיים המעשיים, לכן גם כאן הפיתרון נמצא דווקא ברכישת הידע והניסיון האלה.

הרחבות

• יסוד השמחה ויסוד היראה

מחשבות של יראָה ושל תשובה בדרך עצבון. בספר הכוזרי כתוב: "...העדפת הכוח האחד מביאה להזנחת כוח אחר... כללו של דבר שלושה הם יסודות עבודת האלוה על פי תורתנו: היראה והאהבה והשמחה. התקרב אל אלוהיך בכל אחת מאלה" (כוזרי ב נ). בהתאם לכך כותב כאן הרב קוק שיש להיזהר ממשחבות של יראה שפוגעות בשמחה. יש לשלב בין כל כוחות האדם כך שאחד לא יפגע באחר.

• הנוק הרוחני מחולשת הגוף

פגמים שישודם הוא חלישות הגוף. בעניין בריאות הגוף והנפש כותב הרב קוק: "החלישות והעייפות הנן מבוא לכל המידות הרעות. הן מעוררות את העיצבון, והעצבות מביאה את הכעס ואת הגאווה, את הקנאה ואת המשטמה, ואת כל הנטיות היותר שפלות. לזאת, ההנהגה של בריאות, של האומץ הגופני, היא עבודת הקודש בעד הכלל ובעד הפרטי" [שמונה קבצים ה קסז]. תחושות רעות ש'סוחב' האדם לאורך הזמן מחדירות בו תחושות של לחץ והוא מרגיש מאוים, וכך כל הסובב אותו נראה לו שמתחרה בו ומתנגד לו. דבר זה מביא לכעס, לקנאה ולמשטמה כלפי הסובב, ולגאווה הנובעת מהצורך להרגיש חזק כדברי הגמרא 'איסטרא בלגינא קיש קיש קריא' [בבא מציעא פה:]. לא כן הוא האדם השמח, הוא מרגיש שלא חסר לו דבר. אין לו סיבה לחשוש מהסובב אותו, והוא ילך עם טבעו הטוב לרצות בטוב האחר ולשמוח בכל הצלחה ובכל טובה של רעהו.

שאלות לדין

- א. מדוע חשובה כל כך השמחה בתשובה? מדוע מסוכנת היא העצבות?
- ב. איך נוזה חולשה גופנית כמניעה מחזרה בתשובה?

הצלחת יצחק בן שלום

יא. מרעיונות פאלה של קדשה ושל תשובה שהם מביאים לידי עצבות צריכים להתרחק לפעמים, כי יסוד השמחה הקשורה בעמק הקדש הוא גדול מכל תכן של קדשה ושל תשובה אחרת. על כן פאשר באות לו מחשבות של יראָה ושל תשובה בדרך עצבון יסיח דעתו מהם עד שתתפונן מחשבתו, ויקבל עליו כל התכן של קדשה ושל יראָה שמיים בדרך חדה ושמחה הראויה לישירי לב עובדי ד' באמת.

יב. יש עצבון פנימי, שפא מהרגשת הלקוי הנשפתי. ביחוד פשהתכונה המעשית היא לקויה, ואין ההרגשה של האחריות המעשית מפרטת כל פה, מרגשת הנפש יותר בחסונה מפני שהנח המעשי הוא קרוב לחונה. מה שאין כן האנשים שהם קרובים אל החוג המעשי, שלקויותיהם מתפשטות יותר בעולם הרוחני הרחוק, הם אינם יכולים להרגיש חסרונם עד פדי עצבון, ויכולים להיות יותר שמחים בטבעם. אמנם, מי שלקניו המעשיים נוגעים ללב, ושאפותיו הן רוחניות אדירות, יראָה להגביר את השטף הרוחני ולשעבדו לעולם המעשי באפן שאיר את האפק המעשי, ועל ידי עסק התורה המעשית יתפתח, והיה למאור של תשובה עליונה, שיתקן את הכל, את החיים המעשיים והעיוניים ביחד.

יג. אף על פגמים שישודם הוא חלישות הגוף צריכים לשוב בתשובה, עליהם ועל כל תולדותיהם. מכל מקום צריכים להתחזק מאד שלא להתפחד יותר מדי, ביחוד מפני הפגמים הללו שהמזג החולה של הגוף הוא סבתם, שכבר יש פתח גדול לחסד עליון שלא יחשב ד' לו עוון את מה שפא לידו באנס המזג, בין במה שהוא במעשה, בין בשב ואל תעשה. וכשם שטובה היא מרדות בלב של אדם כה נחוצה היא ההתאמצות הלבבית, פדי להיות נכון לעבודת ד' בתורה ובעבודה תמה, בדעה צלולה עד כמה שהיז מגעת.

יג*. לפעמים מתאמצים לתקן המעשים, ואין מגיעים. וסבת הדבר הוא שהחסרון מנח באיזו חלשה גופנית, או בחסרון ידיעה והתרגלות בענייני העולם והחיים, ואז הם גופי תורה.

לא לפחד מפגמי המזג

חסרון גופני או ידיעתי

הלקוי - החסרון. ההרגשה של האחריות - הקפדה ודקדוק בפרטי הלכה. בעולם הרוחני - בתחום האמוני והמידותי. השטף הרוחני - לבנות בנין אמוני ונפשי מתוקן. ולשעבדו - לצרפו בקשר פנימי. עסק התורה המעשית - לימוד הלכה. והעיוניים - הרוחניים המופשטים. מרדות - הכנעה. ההתאמצות הלבבית - אומץ וגבורה. נכון - מוכן. הם הם גופי תורה - אף שהתיקון הוא בענייני עולם הזה, מכיוון שבו תלוי התיקון המוסרי נחשב הוא כעצמותה של תורה.